

МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра грецької філології та перекладу

ЗАТВЕРДЖЕНО

протокол засідання кафедри

«31» серпня 2021 року № 1

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВДПП 2.2.4. Загальне мовознавство
(шифр і назва навчальної дисципліни)

Освітньо-професійна програма Філологія. Мова та література (новогрецька)

спеціальність 035 «Філологія»
(код та найменування спеціальності)

спеціалізація 035.081 «Новогрецька мова та література (переклад включно)»
(назва спеціалізації)

факультет грецької філології та перекладу
(назва факультету)

2021 – 2022 рік

Робоча програма
з дисципліни «Загальне мовознавство»
для здобувачів вищої освіти ОП «Філологія. Мова та література (новогрецька)»

Спеціальність 035.Філологія.

Розробники: Жарікова Ю.В., доцент кафедри грецької філології та перекладу
Кіор Ю.А., доцент кафедри грецької філології та перекладу

© МДУ, 2021 рік

© Жарікова Ю.В., 2021 рік

© Кіор Ю.А., 2021 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 03 гуманітарні науки	<u>Нормативна</u> (за вибором)	
Модулів – 2	Спеціальність: 035 Філологія, ОПІ Філологія. Мова та література (новогрецька)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		4-й	-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання Укладання глосарію із загального мовознавства		Семестр	
Загальна кількість годин - 90		7-й	7-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 4, 2	Освітній рівень: бакалавр	20 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		10 год.	4 год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		60 год.	78 год.
		Індивідуальні завдання:	
		Вид контролю: екзамен	

Примітка:

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 25 % : 75 %

для заочної форми навчання – 15 % : 85 %

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу. Лекційний курс „Загальне мовознавство” представлено як комплексна дисципліна, яка містить опис та обґрунтування особливостей мовознавчих теорій та історію розвитку мовознавчої думки від давніх часів до сьогодення. В курсі враховано комунікативні, культурні та психологічні чинники, що сприяють створенню та функціонуванню різних лінгвістичних теорій. Особлива увага приділяється фактору взаємозв’язку та наслідування мовознавчих ідей. Об’єктом вивчення є явища вербальної комунікації як організованої системи з певним інвентарем елементів та функціонально зумовленими структурованими відношеннями між ними. Представити загальне мовознавство як метатеоретичну дисципліну, оскільки

загальномовознавчі моделі та поняття експліцитно чи імпліцитно постійно функціонують у різних галузях при поясненні як лінгвальних, так і позалінгвальних явищ, наприклад, відмінності між формами письма (алфавітами та ієрогліфами) залежать від особливостей співвідношення *позначення//позначуване*; наявність у мові різних лексико-семантичних групувань, таких, як синоніми, антоніми, гіпоніми та гіпероніми, зумовлена загальним лінгвістичним принципом *структурованості* будь-якої системи, зокрема мовної; різні теоретичні течії (формалізм, структуралізм, молодограматизм, неолінгвістику тощо) можна інтерпретувати з точки зору актуалізації тої чи іншої загальнонаукової і галузевої парадигми; комунікативні процеси здійснюються через функціонування тої чи іншої *знакової системи*, а іноді кількох систем одночасно; комп'ютерний підхід передбачає відповідну модифікацію лінгвoseміотичних понять (план змісту і план вираження, парадигматика і синтагматика). До мети входить: а) засвоєння основних ідей, принципів та методів теоретичної лінгвістики; б) вивчення історії розвитку лінгвістичної думки; в) оволодіння методами лінгвістичного дослідження, викладеними в працях Ф. де Соссюра, В. фон Гумбольдта, О. О. Потєбні, Ч. Пірса та Ч. Морріса, К. Штайнталя, Г. Шухардта, Н. Хомського та інш.); г) оволодіння навичками модифікації методів дослідження залежно від типів та функціонального призначення вербальних та невербальних текстів.

Завдання:

- Показати метатеоретичну сутність загального мовознавства для мовознавчих дисциплін.
- Навчити студентів розпізнавати моделі різних наукових мовознавчих парадигм в будь-якому науковому дискурсі.
- Показати можливість застосування знань із загального мовознавства на практиці (при викладанні своєї чи іноземної мови; при створенні рекламних текстів; при вивченні комунікативних процесів тощо).

Компетентності та результати навчання за дисципліною

Під час лекційних та практичних занять, індивідуальної навчально-дослідницької та самостійної роботи студенти, майбутні фахівці набувають таких фахових компетентностей:

КП 1 - Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ.

КП 2 - Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні.

КП 3 - Здатність використовувати в професійній діяльності знання з теорії та історії мов(и), що вивчаються(ється).

Програмні результати навчання

Опанувавши дисципліну «Загальне мовознавство», студенти повинні досягти таких програмних результатів навчання:

РН-1 Вільно спілкуватися з професійних питань із фахівцями та нефахівцями державною та іноземними мовами усно й письмово, використовувати їх для організації ефективної міжкультурної комунікації.

РН-8 Знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію мов і літератур, що вивчаються, і вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності.

РН-17 Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови й мовлення й використовувати їх для розв'язання складних задач і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: 1. Історію формування і розвитку загального мовознавства; 2. Основні положення теоретичного мовознавства; 3. Різні типи організації мовних систем; 4. Головні методи лінгвістичних досліджень

вміти: 1. Аналізувати та співставляти різні лінгвістичні концепції; 2. Моделювати теоретичні робочі гіпотези для курсових та дипломних робіт; 3. Створювати тексти різних типів з використанням теоретичних знань про мовну організацію та про різноманітні функції мови.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Історія мовознавства. Загальне мовознавство як міждисциплінарна наука, її метатеоретична сутність.

Тема 1. Проблеми періодизації історії мовознавства. Визначення та уточнення предмету мовознавства в різні періоди його розвитку.

Тема 2. Особливості формування китайської, індійської та греко-латинської традиції у мовознавстві.

Тема 3. Особливості розвитку мовознавства в епоху Середньовіччя: проблеми граматичної теорії; лексикологічні та лексикографічні дослідження; філософсько-лінгвістична проблематика (реалізм, номіналізм, концептуалізм, модисти). Філософія мови 17-18 ст. (Ф.Бекон, Р.Декарт, Г.Ляйбніц). Значення граматики „Пор-Рояль” для розвитку теорії мовознавства. Філософія мови в 19ст. (В. Фон Гумбольдт). Психологічний напрям у західноєвропейському мовознавстві (праці Штайнталя та Вундта). Психологічний напрям у східноєвропейському мовознавстві (аналіз лінгвістичної концепції О.О.Потебні). Натуралістична концепція у мовознавстві 19 ст.

Тема 4. Передумови формування системно-структурного підходу до мови (поняття структури у точних та природничих науках; намагання упорядкувати мовні явища впродовж історії мовознавства). Лінгвістична концепція Ф. де Сосюра. Різні школи структуралізму. Психологічний напрям у мовознавстві: історія та сучасний стан. Особливості формування когнітивної лінгвістики та комунікативної лінгвістики. Сучасні напрями лінгвістики.

Змістовий модуль 2. Теорія лінгвістики.

Тема 1. Поняття про мовну організацію. Система та структура мови. Проблема мовних рівнів. Частина мови та їхнє місце серед мовних рівнів.

Тема 2. Мова як знакова система. Унілатеральна та білатеральна теорія знаків.

Тема 3. Мова, мовлення та мовна діяльність, різне їх розуміння.

Тема 4. Методи дослідження мови

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	П	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13

Модуль 1											
Змістовий модуль 1. Історія мовознавства. Загальне мовознавство як міждисциплінарна наука, її метатеоретична сутність.											
Тема 1. Проблеми періодизації історії мовознавства.	10	2	1			7	11	1			10
Тема 2. Особливості формування китайської, індійської та греко-латинської традиції у мовознавстві.	12	2	1			9	11	1			10
Тема 3. Особливості розвитку мовознавства в епоху Середньовіччя. Філософія мови 17-18 ст. Філософія мови в 19ст. Психологічний напрям у східноєвропейському мовознавстві (аналіз лінгвістичної концепції О.О.Потебні). Натуралістична концепція у мовознавстві 19 ст.	12	2	2			8	11	1			10
Тема 4. Передумови формування системно-структурного підходу до мови. Лінгвістична концепція Ф. де Сосюра. Різні школи структуралізму. Психологічний напрям у мовознавстві: історія та сучасний стан. Сучасні напрями лінгвістики.	12	2	2			8	13	1	2		10
Разом за змістовим модулем 1	46	10	6			30	46	4	2		40

Змістовий модуль 2. Теорія лінгвістики												
Тема 1. Система та структура мови. Проблема мовних рівнів. Частини мови та їхнє місце серед мовних рівнів..	10	3				7	11	1				10
Тема 2. Мова як знакова система. Унілатеральна та білатеральна теорія знаків..	12	2	2			8	10	1				9
Тема 3. Мова, мовлення та мовня діяльність, різне їх розуміння.	10	3	1			6	12	1	2			9
Тема 4. Методи дослідження мови	12	2	1			9	11	1				10
Разом за змістовим модулем 2	44	10	4			30	44	4	2			38
Усього годин	90	20	10			60	90	8	4			78
Модуль 2												
ІНДЗ					+				-	-	+	
Усього годин	90	20	10		+	60	90	8	4		+	78

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Проблеми періодизації історії мовознавства. Визначення та уточнення предмету мовознавства в різні періоди його розвитку.	1
2	Особливості формування китайської, індійської та греко-латинської традиції у мовознавстві. Мовознавча проблематика в античному світі.	1
3	Філософія мови в 19ст. (В. Фон Гумбольдт). Психологічний напрям у західноєвропейському мовознавстві (праці Штайнталя та Вундта).	2
4	Лінгвістична концепція Ф. де Сосюра. Різні школи структуралізму.	2
5	Мова як знакова система. Унілатеральна та білатеральна теорія знаків.	2
6	Основи комунікативної лінгвістики. Теорія комунікативних актів.	1
7	Теорія мовної відносності та її співвідношення з принципами когнітивної лінгвістики.	1

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Конспектування праць видатних лінгвістів.	12
2	Укладання глосарію мовознавчих термінів.	12
3	Анотування праць із загального мовознавства.	12
4	Рецензування праць з теорії мови	12
5	Рецензування праць з історії мовознавства.	12
	Разом	60

7. Індивідуальні завдання

Індивідуальним завданням для кожного студента є самостійне укладання тезаурусів та глосаріїв лінгвістичних термінів.

8. Методи навчання

1. Інформативна лекція.
2. Лекція з опитуванням.
3. Семінарські заняття з елементами лекції.
4. Перехресне опитування перед початком лекції.
5. Перехресне опитування за 10-15 хвилин до завершення лекції.
6. Аналіз самостійної роботи студентів.
7. Аналіз індивідуальних завдань студентів.

9. Критерії оцінювання відповідей студентів

Низький рівень (незадовільно)

Знання: студент слабо володіє теоретичним матеріалом, що зумовлено недостатнім опрацюванням навчально-наукової літератури: не володіє термінологією, помиляється у процесі формування визначень, не може навести приклади.

Уміння: відчуває труднощі під час виконання простих вправ; допускає помилки у виявленні мовних одиниць, визначенні їх структури, семантики та функцій; помиляється у визначенні категоріальних властивостей.

Достатній рівень (задовільно)

Знання: студент має фрагментарний, та не завжди усвідомлений характер засвоєної інформації; наводить приклади з лекцій та підручників, не застосовує знання у нових умовах; у процесі коментування спирається лише на знання, здобуті під час колективної роботи.

Уміння: виконує основні вправи, виявляючи уміння описового, класифікаційного та аналітико-синтетичного характеру, але виконує дії лише за аналогією; коментує мовні явища, але припускається помилок; у мовленні наявні недоліки.

Середній рівень (добре)

Знання: студент володіє основним теоретичним матеріалом: знання засвідчують оволодіння основною навчально-науковою літературою, але не виявляють ознайомлення з додатковою літературою; демонструє широку лінгвістичну компетенцію, але не завжди її достатньо для пояснення причинно-наслідкових зв'язків у мовній системі.

Уміння: виконує основні види практичних завдань, але не завжди правильно пояснює власні дії; виконує дії класифікаційного характеру, але допускає мовленнєві помилки в оформленні класифікаційних жанрів; не може пояснити вияву всіх лінгвістичних закономірностей; аналізує мовні явища, припускаючись поодиноких помилок.

Високий рівень (відмінно)

Знання: студент виявляє глибокі знання мовної системи, усвідомлено їх застосовує під час коментування, пояснення мовних явищ та фактів; з'ясовує причинно-наслідкові зв'язки у виявленні мовних закономірностей та законів; самостійно здобуває знання, опрацьовуючи основну і додаткову літературу; використовує знання під час розв'язання пізнавальних завдань.

Уміння: виконує вправи найвищої складності, виявляючи уміння описового, класифікаційного та аналітико-синтетичного характеру, аргументує власні дії, подає поширені коментарі до лінгвістичних явищ, не припускаючись помилок; спирається на знання різних концепцій та підходів до тлумачення мовних фактів і закономірностей.

В оцінюванні відповідей студентів беруться до уваги такі критерії:

1. Осмислене, повне (відповідно до програми курсу) висвітлення сутності двох теоретичних питань.
2. Наявність прикладів (ілюстрацій) до названих положень, визначень.
3. Безпомилкове (відповідно до вимог) виконання практичного завдання.
4. Дотримання в усному мовленні норм літературної мови.

10. Засоби контролю

- поточне тестування,
- оцінка за проект,
- усне опитування,

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота								Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				50	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8		

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	Зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Робоча програма курсу.
2. Опорні конспекти лекцій
3. Списки рекомендованої літератури.

14. Рекомендована література

Базова

- Алпатов В.М.* История лингвистических учений. – М., 1998.
- Амирова Т.А., Ольховиков Б.А., Рождественский Ю.В.* Очерки по истории лингвистики. – М., 1975.
- Античные теории языка и стиля.* – СПб.: Алетея, 1996. – 366 с.
- Бевзенко С.П.* Історія українського мовознавства. – К., 1991.
- Загнітко А. П.* Сучасні лінгвістичні теорії. – Донецьк: ДонНУ, 2006. – К., 1999. – 338 с.
- Зеленько А. С.* Загальне мовознавство. Навчальний посібник. – К.: Знання, 2010. (Історія та методи).
- История лингвистических учений. Древний мир.* – Л.: Наука, 1980. – С.236-243.
- Ковалик І.І., Самійленко С.П.* Загальне мовознавство. Історія лінгвістичної думки. – К., 1985.
- Кочерган М.П.* Загальне мовознавство. Підручник. – К., 2003.
- Левицкий Ю.А., Боронникова Н.В.,* Издательство: Высшая школа, 2005г. История лингвистических учений. Учебное пособие для ВУЗов.
- Селіванова О. О.* Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд). – К. – Видавництво Українського фітосоціологічного центру, 1999. – 148 с.
- Семчинський С.В.* Загальне мовознавство. – К.: Вища школа, 1988. (2-е вид. 1996).
- Соссюр Ф. де.* Курс загальної лінгвістики. – К., 1998.
- Сусов И. П.* Введение в теоретическое языкознание. – [Электронный учебник]. – Тверь, 1999.
- Сусов И.П.* История языкознания. [Електронна версія підручника].
- Удовиченко Г.М.* Загальне мовознавство. Історія лінгвістичних учень. – К., 1980.

Допоміжна

- Аристотель.* Об истолковании // Античные теории языка и стиля (антология текстов). – СПб: Издательство «АЛЕТЕЙЯ», 1996. – С. 65-69.
- Барт Р. S/Z.* – М.: РИК «Культура». Издательство «Ad Marginem», 1994. – 303 с.
- Бенвенист Э.* Общая лингвистика. – М., 1974.
- Бенуас Л.* Знаки, символы и мифы. – М.: ООО «Издательство Астрель»: ООО «Издательство АСТ», 2004. – 160 с.
- Иванов В. В.* Очерки по истории семиотики в СССР. – М.: Наука, 1976. – 303 с.
- Звегинцев В.А.* История языкознания XIX-XX веков в очерках и извлечениях. Ч. П. – М.: Просвещение, 1965. – С. 85-91.
- Курилович Е.* Лингвистика и теория знака // Звегинцев В.А. История языкознания XIX-XX веков в очерках и извлечениях. Ч. П. – М.: Просвещение, 1965. – С. 423-432.
- Платон.* Кратил, или О правильности имен // Античные теории языка и стиля (антология текстов). – СПб: Издательство «АЛЕТЕЙЯ», 1996. – С. 40-64.
- Секст Эмпирик.* Две книги против логиков. Существует ли знак? Каковы различия в неявном? // Секст Эмпирик. Сочинения в 2-х томах. Т. 1. – М.: Мысль, 1975. – С. 177-209.
- Соссюр Ф. де.* Курс загальної лінгвістики. – К., 1998. (*Соссюр Ф. де.* Труды по языкознанию. – М., 1977. – С. 44-61, 98-175)
- Степанов Ю. С.* В трехмерном пространстве языка (Семиотические проблемы лингвистики, философии, искусства). – М.: Наука, 1985. – 335 с.

Фреге Г. Смысл и денотат // Семиотика и информатика. Сборник научных статей. – Вып. 35. – М.: «Русские словари», «Языки русской культуры», 1997. – С. 352-379.

Інформаційні ресурси

Лингвистический энциклопедический словарь. – М.: СЭ, 1990. (или Большой энциклопедический словарь: Языкознание. – 2-е (репринтное) издание. – М.: Большая Российская энциклопедия, 1998. – 687 с.).

Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. – К., 1998.

Encyclopedic dictionary of semiotics / Ed. By T.A. Sebeok, t. 1-3. – В.-[а. о.], 1986.

15. Політика навчальної дисципліни

Політика навчальної дисципліни «Загальне мовознавство» заснована на політиці МДУ. Маріупольський державний університет є вільним і автономним центром освіти, що покликаний давати адекватні відповіді на виклики сучасності, плекати й оберігати духовну свободу людини, що робить її спроможною діяти згідно з власним сумлінням; її громадянську свободу, яка є основою формування суспільно відповідальної особистості, та академічну свободу і добросовісність, що є головними рушійними чинниками наукового поступу. Внутрішня атмосфера вишу будується на засадах відкритості, прозорості, гостинності, повазі до особистості. Вивчення навчальної дисципліни «Загальне мовознавство» потребує: підготовки до практичних занять; виконання індивідуально-дослідного завдання згідно з навчальним планом; опрацювання рекомендованої основної та додаткової літератури. Підготовка та участь у практичних заняттях передбачає: ознайомлення з програмою навчальної дисципліни та планами практичних занять; вивчення теоретичного матеріалу; виконання завдань, запропонованих для самостійного опрацювання. Результатом підготовки до заняття має бути здобуття вмінь та навичок лінгвістичного аналізу певних мовних одиниць. Відповідь здобувача повинна демонструвати ознаки самостійності виконання поставлених завдань, відсутність ознак повторюваності та плагіату. Присутність здобувачів вищої освіти на практичних заняттях є обов'язковою. Пропущені з поважних причин заняття мають бути відпрацьовані. Здобувач вищої освіти повинен дотримувати навчально-академічної етики та графіка навчального процесу; бути зваженим, уважним.

Академічна добросовісність здобувачів є важливою умовою для опанування результатів навчання за навчальною дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролю.

Дотримання академічної добросовісності здобувачами освіти передбачає:

- Самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання;
- Посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- Дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- Надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

МДУ виступає за дотримання принципів академічної добросовісності, тому обов'язково використовується сервіс з перевірки робіт здобувачів вищої освіти на плагіат – Unicheck, а також доступний безкоштовний сервіс, який здійснює перевірку на плагіат письмових робіт – EduBirdie <https://edubirdie.com/perevirka-na-plagiat> .

16. Загальна інформація про навчальну дисципліну

Назва навчальної дисципліни	Загальне мовознавство
Освітня програма	Філологія. Мова та література (новогрецька)
Рівень вищої освіти	Бакалавр
Кафедра, яка здійснює викладання	Грецької філології та перекладу

Викладач ПІБ, посада	Кіор Юлія Анатоліївна, доцент
Електронна адреса викладача	y.kior@mdu.com.ua
Консультації (дата, час, можливості он-лайн консультування)	
Посилання на сторінку навчальної дисципліни на Навчальному порталі МДУ	
Компетентності та програмні результати навчання	<p><u>Компетентності:</u> КП 1 КП 2 КП 3</p> <p><u>Програмні результати навчання</u> РН-1 РН-8 РН-17</p>

В.о. завідувача кафедри

Юлія ЛАБЕЦЬКА

Гарант ПО

Юлія ЛАБЕЦЬКА